

Status en veldkenmerken van Pontische Meeuw *Larus cachinnans* en Geelpootmeeuw *Larus michahellis*

Status and field characteristics of Caspian Gull *Larus cachinnans* *and Yellow-legged Gull* *Larus michahellis*

Statut et détermination sur le terrain du Goéland leucophée *Larus michahellis* *et du Goéland pontique* *Larus cachinnans*

GEERT SPANOGHE

SAMENVATTING

De laatste jaren werd zowel door beroeps- als amateurornithologen veel onderzoek verricht naar de status van grote meeuwen. Eén van de opvallendste resultaten hiervan was niet alleen de nieuwe kennis omtrent de determinatie van de verschillende taxa die onder Geelpootmeeuw werden geklasseerd maar vooral de ontdekking dat de nominaat *cachinnans* in West-Europa een regelmatige verschijning is. Uit zowel morfologisch, ecologisch als fylogenetisch onderzoek blijkt dat dit taxon als een volwaardige soort moet beschouwd worden: de Pontische Meeuw *Larus cachinnans* die in grote aantallen broedt aan de Zwarte en Kaspische Zee. De Geelpootmeeuw wordt hierdoor *Larus michahellis*. Deze broedt vooral rond de Middellandse Zee. Van beide soorten worden in België jaarlijks redelijke aantallen waargenomen: voor de Geelpootmeeuw loopt dit in de honderdtallen (vooral in de nazomer) en voor de Pontische Meeuw in de tientallen (vooral in het winterhalfjaar). In zowel het adult als het immature verenkleed verschillen beide soorten van elkaar en vooral ook van de Zilvermeeuw *Larus argentatus* en de Kleine Mantelmeeuw *Larus fuscus*. Structuur,

geluid en gedrag zijn bijkomende verschillen. Doordat evenwel elk kenmerk een omvangrijke variatie vertoont, moet men echter steeds in gedachten houden dat zelfs met een zeer grote ervaring niet alle meeuwen determineerbaar zijn !! De belangrijkste structuurverschillen zijn bij de Pontische Meeuw een slank en langgerekt lichaam (met een hoge borst), een meestal lange, parallelle snavel zonder duidelijke gonyshoek, een plat voorhoofd en vrij opvallend lange, dunne poten. Geelpootmeeuw daarentegen is forser gebouwd met hoekigere kop, diepe borst en heeft een gemiddeld stevigere snavel dan zelfs Zilvermeeuw met een duidelijke gonyshoek. Adulte vogels vertonen vooral een verschil in handpentekening: zowel Pontische als Geelpootmeeuw vertonen zwart op 6 handpennen (meestal 5 bij Zilvermeeuw), bij Pontische Meeuw wordt dit evenwel gereduceerd doordat het grijs van de langste handpennen op de binnenvlaggen diep insnijdt in het zwart. Hierdoor krijgen zij een patroon op de buitenhand dat ook de Scandinavische Zilvermeeuw vertoont. Voorts heeft de Pontische meeuw een donkerder oog, een lichtere mantelkleur en minder felgele snavel en poten dan Geelpootmeeuw. Pontische Meeuwen vertonen in het eerste

kalenderjaar volgende verschillen met Geelpootmeeuw: een lichte baan over de grote dekveren, donkere tertials met lichte rand, een lichter venster in de vleugel dan Geelpootmeeuw, een lichtere ondervleugel, een sneller uitkleurende snavel, nog wittere onderdelen en een fijnere tekening van de geruide schouderveren. Vooral Geelpootmeeuw, maar ook Pontische Meeuw, kan in het najaar al verschillende vleugeldekveren en tertials geruid hebben. Dit is vrijwel onbestaande bij Zilvermeeuwen. De daarop volgende immature kleden zijn moeilijker te onderscheiden zodat vooral structuur hier een belangrijk kenmerk is. Rui kan een goede aanwijzing zijn bij determinatie van adulte vogels, maar is zelden een hard kenmerk: Geelpootmeeuw ruit gemiddeld een maand eerder dan Zilvermeeuw, Pontische Meeuw ligt er tussenin. Pontische Meeuwen hebben een zeer verschillende roep van zowel Geelpoot- als Zilvermeeuw. Tijdens het roepen (*long call*) houden zij de vleugels regelmatig volledig open en de kop verticaal omhoog gericht (albatroshouding).

ABSTRACT

Recent knowledge on large gulls increased from work by professional as well as amateur ornithologists. One of the most striking results was the discovery that the Yellow-legged Gulls could be identified on subspecies level and more importantly that nominate *cachinnans* occurs regularly in Western Europe. Morphological, ecological and phylogenetical research indicate, contrary to current classification, that this taxon should be treated as a full species: the Caspian Gull *Larus cachinnans* which breeds in large numbers in the Black and the Caspian Sea area. The Yellow-legged Gull should consequently be named *Larus michahellis*. This taxon has its main range around the Mediterranean. Both species occur in Belgium with annually several hundreds of Yellow-legged Gulls (mainly late summer) and several tens of Caspian Gulls (mainly winter). Adult and immature plumages differ between both species and especially from Herring and Lesser Black-backed Gulls. Structure, call and behaviour are additional differences. Due to a

RÉSUMÉ

Des ornithologues professionnels mais aussi des amateurs ont effectué beaucoup de recherches sur les goélands. Les résultats les plus frappants sont non seulement la nouvelle connaissance concernant la détermination des différents taxons classés sous *Goéland leucophée*, mais surtout la découverte que la forme *cachinnans* est un visiteur régulier en Europe occidentale. De ces recherches morphologique, écologique et phylogénétique, il résulte que ce taxon doit être considéré comme une espèce à part entière: le *Goéland pontique* *Larus cachinnans*, nicheur important près de la mer Noire et de la mer Caspienne. Le *Goéland leucophée* devient par conséquent *Larus michahellis*. Cette espèce niche surtout autour de la Méditerranée. Un nombre considérable des deux espèces - quelques centaines de *Goélands leucophées*, surtout à la fin de l'été et quelques dizaines de *Goélands pontiques*, surtout durant le semestre hivernal - sont aperçus chaque année en Belgique. Aussi bien le plumage adulte que le plumage des immatures sont différents pour les deux espèces et se distinguent surtout de ceux de *Goéland argenté* et de *Goéland brun*. La voix et le comportement sont des traits distinctifs supplémentaires. Sachant que même chaque

broad variation in almost every identification feature, it should be stressed that even the most experienced gull-watcher isn't able to identify every gull he encounters.

Structurally Caspian Gull has a long and slender body (with a high breast), a usually long, parallel shaped bill without a clear gonysangle, a sloping forehead and strikingly long, thin legs. Yellow-legged Gull is more heavily built with a more squarish head, a deeper breast and has an on average heavier bill with a clearer gonysangle than even Herring Gull.

Adult birds show an important difference in wingtip pattern: both Yellow-legged and Caspian Gull show extensive black on six primaries (usually 5 in Herring Gull), the black is however reduced in Caspian Gull by long greyish/whitish tongues on the inner web of the longest primaries. This pattern is reminiscent of Scandinavian Herring Gulls. Caspian Gulls have an on average darker eye, a paler back and less brightly coloured yellow legs and bill than Yellow-legged Gull.

caractéristique présente une large variété, il faut se rappeler que – même avec une très grande expérience – tous les goélands ne sont pas déterminables!

Les différences structurelles les plus importantes du *Goéland pontique* sont: un corps svelte et élancé (poitrine haute); le plus souvent un long bec parallèle sans gonys prononcé; un front aplati et des pattes hautes et minces. Le *Goéland leucophée* est plus massif et présente une tête plus rectangulaire. Sa poitrine est plus allongée et le bec est généralement plus robuste que celui de *Goéland argenté*. L'angle gonique est bien marqué.

Les oiseaux adultes montrent une différence dans le dessin des rémiges primaires. Aussi bien le *Goéland pontique* que le *Goéland leucophée* ont du noir sur les primaires (généralement 5 chez le *Goéland argenté*). Chez le *Goéland pontique* cette caractéristique est cependant réduite parce que le gris des rémiges primaires les plus longues, sur les vexilles intérieurs, s'incise fortement dans le noir. De ce fait ils obtiennent un motif sur la face supérieure de l'aile qu'on retrouve aussi chez les *Goélands argentés nordiques*. En plus, le *Goéland pontique* a l'œil plus sombre, le manteau plus clair. Le bec et les pattes sont moins jaune vif que chez le *Goéland leucophée*.

First calendar-year Caspian Gulls show the following differences with Yellow-legged Gulls: a pale wing-bar across the greater coverts, dark tertials with light edges, a paler window in the primaries, a paler underwing, a paler bill, even whiter underparts and a finer pattern of the new first-winter scapulars. Especially Yellow-legged Gull, but to a lesser extent also Caspian Gulls, can show several new moulted wing coverts and tertials by the autumn, a character never shown by Herring Gull. The subsequent immature plumages are more difficult to identify which leaves structure as one of the most important distinguishing features. Molt can be an important indication in identifying, rarely a discriminating feature: Yellow-legged Gull moults on average one month earlier than Herring Gull, Caspian Gull falls in between. Caspian Gulls have a very different call from both Yellow-legged and Herring Gull. They frequently raise their head vertically with opened wings during calling (long call) which creates the fairly typical albatros-posture.

On dénombre les différences suivantes entre le *Goéland pontique* de première année et le *Goéland leucophée*. Le *Goéland pontique* a un bord clair sur les grandes couvertures, des rémiges tertiaires foncées avec une bande claire, une fenêtre alaire claire dans l'aile qui est moins foncée que celle du *Goéland leucophée*, des sous-alaires plus claires, un bec qui s'éclaircit plus vite, des dessous encore plus pâles et un dessin plus fin des scapulaires supérieurs mués. Le *Goéland leucophée* surtout, mais aussi le *Goéland pontique*, peuvent avoir mué les couvertures de l'aile en automne. Ceci est quasiment inexistant chez le *Goéland argenté*. Il sera plus difficile de distinguer les plumages immatures suivants, ce qui fait que la structure sera un trait distinctif important. La mue peut être une bonne indication dans la détermination des oiseaux adultes, mais rarement une caractéristique décisive: le *Goéland leucophée* mue en moyenne un mois plus tôt que le *Goéland argenté*, le *Goéland pontique* se situant entre les deux. Les *Goélands pontiques* ont un cri très différent de celui du *Goéland leucophée* et ou du *Goéland argenté*. Durant le cri (long call) ils tiennent les ailes totalement déployées et la tête dressée à la verticale (l'attitude albatros).

Inleiding & taxonomie

In de Europese vogelgidsen heeft de Geelpootmeeuw *Larus cachinnans* nog maar sinds een tiental jaar haar plaats als een volwaardige soort gekregen. Men beschreef onder Geelpootmeeuw eigenlijk alleen de ondersoort *Larus cachinnans michahellis* van het Middellandse Zeegebied waarvan 's zomers tienduizenden exemplaren noordelijk trekken en waardoor zo soms vrij omvangrijke aantallen aan de zuidelijke Noordzee worden waargenomen. Taxonomisch gezien had de Geelpootmeeuw echter minstens zes ondersoorten en klasseerde men onder *Larus cachinnans* de ondersoorten (van west naar oost): *atlantis*, *michahellis*, *cachinnans*, *armenicus*, *barabensis* en *mongolicus*. Uit het onderzoek van de laatste jaren blijkt dat de naam Geelpootmeeuw moet herzien worden en dat in het West-Palearctisch gebied minstens drie van zijn voormalige ondersoorten (*cachinnans*, *michahellis* en *armenicus*) de soortstatus zouden moeten krijgen.

De Mediterrane Geelpootmeeuw wordt hierdoor *Larus michahellis*, met als nominaatvorm *Larus michahellis michahellis* uit Zuid-Europa en de ondersoort *Larus michahellis atlantis* die beschreven werd aan de hand van exemplaren uit de Azoren.

Met *Larus cachinnans* bedoelen we nu de Pontische Meeuw. Deze soort heeft twee vormen, de oostelijke die men als nominaat kan bestempelen en de westelijke "*ponticus*". Maar voorzichtigheidshalve is het op basis van huidige kennis niet wenselijk deze

als ondersoort te erkennen. De Pontische Meeuw werd de laatste drie jaar ontmaskerd als een regelmatige bezoeker van onze streken. Hierdoor verdient hij zeker meer aandacht in onze literatuur dan enkele vermeldingen in de huidige waarnemingsrubrieken. Temeer omdat het nog een tijdje zal duren eer hij een plaats krijgt in de populaire Nederlandstalige vogelgidsen, is het de bedoeling van dit artikel om enkele aspecten van deze 'nieuwe' soort, *Larus cachinnans*, uit de doeken te doen. Zodoende zal de groeiende kennis van deze soort onder de Vlaamse vogelkijkers leiden tot een beter en nauwkeuriger beeld van zijn status in ons land.

Cachinnans en *michahellis* blijken in het veld duidelijk van elkaar te onderscheiden. Dit werd voor het eerst beschreven op basis van gekleurde meeuwen op Duitse stortplaatsen (Klein, 1994; Gruber, 1995). In de lente van 1996 bleek uit onderzoek dat de twee een duidelijk verschil hadden in habitatvoorkeur. Ze bleken aan de Roemeense Zwarte Zeekust duidelijk ecologisch gescheiden te zijn. Geluid en baltsgedrag bleken ook sterk te verschillen, wat al in literatuur van in de jaren '60 terug te vinden was (Goethe, 1963; Panov *et al.*, 1991; Klein and Buchheim, 1997). Uit het genetisch onderzoek dat de laatste jaren werd uitgevoerd komen dezelfde resultaten naar voor. Hieruit blijkt bijvoorbeeld dat *cachinnans* en *michahellis* afstammelingen zijn van twee onderscheiden populaties die overleefden in twee refugia tijdens een glaciële climax ongeveer 250.000 tot 270.000

jaar geleden (Liebers *et al.*, 2001). Onze Kleine Mantelmeeuw zou de bijvoorbeeld pas later 'ontstaan' zijn uit de stampopulatie van '*cachinnans*'. Merk op dat er nooit aan getwijfeld werd dat Kleine Mantelmeeuw en Geelpootmeeuw verschillende soorten waren, terwijl *cachinnans* en *michahellis* tot dezelfde soort werden gerekend (Geelpootmeeuw) of zelfs onder Zilvermeeuw geklasseerd werden!!

Nomenclatuur

De CSNA (Commissie Systematiek Nederlandse Avifauna) heeft voor *Larus cachinnans* de naam Pontische Meeuw ingevoerd (Sangster *et al.*, 1998). Deze naam is afgeleid van 'Pontus euxinus', de oude benaming van de Zwarte Zee en niet van een voormalige onafhankelijke staat (381 tot 66 v.C.), Pontus of Pontos, in Noordoost-Turkije zoals eerder vermeld. In de kuststreek van deze regio broedt immers *michahellis*. Daarbij komt nog dat de westelijke vorm "*ponticus*" doorgaans niet meer als een ondersoort erkend wordt. Zodoende zitten we met een enigszins misleidende naam. Volgens Jonsson (Jonsson, 1998) is de naam, Kaspische Meeuw, de meest voor de hand liggende. Deze naam omvat dan zowel de oostelijke als de westelijke *cachinnans*. Deze naam is bovendien gebaseerd op de plaats waar deze 'soort' het eerst werd beschreven door Pallas in 1811 met name aan de noordkant van de Kaspische Zee en in de benedenloop van de Wolga. Bovendien broedt het grootste deel van de wereldpopulatie van *cachinnans* rond de Kaspische Zee.

In de steppegebieden van Centraal-Azië komt nog *barabensis* voor, een meeuw die meestal duidelijk herkenbaar is van *cachinnans* (althans de adulten) en typisch broedt in rietmoerassen van steppemeren. Deze wordt niet ondergebracht in *cachinnans*. Verder onderzoek zal moeten aantonen waar dit taxon thuishoort. Jonsson stelt voor om de naam Steppemeeuw voor te behouden voor het geval *barabensis* in de toekomst de soortstatus zou verwerven of indien *cachinnans* en *barabensis* als één soort zouden beschouwd worden. De huidige Duitse naam, Steppemöwe, voor *cachinnans* (exclusief *barabensis*) vindt hij daarom niet opportuun (Jonsson, 1998). Barabameeuw (naar de gelijknamige Baraba-steppe) is misschien een duidelijke-

Foto 1. Geelpootmeeuwen *Larus michahellis*, Grote Mantelmeeuw *Larus marinus* en Kleine Mantelmeeuwen *Larus fuscus*, 25 augustus 2002 te De Panne. Gemengde groepjes van rustende vogels bevatten soms tientallen Geelpootmeeuwen (14 ex. op deze foto).

(Foto: Geert Spanoghe)

Foto 2. Pontische Meeuw *Larus cachinnans* adult, 20 november 2000 te Middelkerke. Een adulte vogel valt in het najaar op tussen de Zilvermeeuwen door de witte kop, donker oog, fletsgekleurde snavel en poten en een andere structuur. (Foto: Geert Spanoghe)

re naam voor *barabensis*. Voorlopig blijven we echter de naam Pontische Meeuw gebruiken voor *cachinnans*!

Voor *Larus michahellis* wordt de naam Geelpootmeeuw behouden, niettegenstaande er minstens 12 ondersoorten en vormen van 'grote' meeuwen gele poten hebben. Naast de nominaatvorm *michahellis* worden onder *Larus michahellis* dan nog *atlantis* van de Azoren en de vorm 'cantabricus' of 'lusitanus', de Geelpootmeeuw van Atlantisch West-Iberië, ondergebracht. Deze laatste wordt meestal niet als ondersoort aanvaard. De Geelpootmeeuwen van Madeira en de Canarische eilanden worden misschien beter onder *michahellis* dan onder *atlantis* geklasseerd. Hierover heerst echter nogal wat onenigheid.

Broedgebieden

De Geelpootmeeuw *Larus michahellis* broedt voornamelijk langs de kusten van de Middellandse Zee, oostelijk tot de zuidkust van de Zwarte Zee. De laatste decennia zijn de aantallen enorm toegenomen wat een expansie noordwaarts verklaart. *Michahellis* heeft sinds enkele tientallen jaren zijn broedareaal naar het noorden uitgebreid tot ongeveer 52° graden noorderbreedte. Zo broedt *michahellis* nu ook langs de Rijn in Duitsland en langs de Vistula in Polen waar bovendien Geelpootmeeuw, Pontische Meeuw en Zilvermeeuw (*Larus argentatus argentatus*) naast elkaar broeden. In België werden vanaf midden de tachtiger jaren van de vorige eeuw gemengde broedgevallen van Geelpootmeeuw x

Zilvermeeuw en van Geelpootmeeuw x Kleine Mantelmeeuw vastgesteld. In 2002 broedden in de Zeebrugse Voorhaven voor het eerst twee zuivere koppels Geelpootmeeuwen.

Het broedareaal van *cachinnans* strekte zich waarschijnlijk enkel uit vanaf de Zwarte Zee tot ver in Centraal-Azië (Oost-Kazakhstan). Er zijn weinig gegevens over de werkelijke broedaantallen. In Oekraïne spreekt men van 20.000 broedparen zodat men al serieuze aantallen broedvogels in Europa heeft. Na een noordwestelijke expansie broedt *cachinnans* ook al in voormalig Oost-Duitsland, Polen en nabij Moskou.

Verspreidingsgedrag

Geelpootmeeuw

Vanaf midden juni trekt een aanzienlijk deel van de populatie Geelpootmeeuwen, voornamelijk bestaande uit adulte vogels, in noordelijke richting. Hierdoor wordt in Noordwest-Europa een piek bereikt in juli-augustus-september. In België kan men grote aantallen Geelpootmeeuwen waarnemen op het strand tussen de Franse grens en Nieuwpoort (Foto 1). In augustus zitten daar de laatste jaren tot 200 exemplaren, ook voornamelijk volwassen exemplaren. In de jaren '80 werden hier tot 700 exemplaren geteld. Toen waren er nog enkele open vuilnisbelten in die regio en zaten er duidelijk meer onvolwassen vogels (Demesel *et al.* 1990).

Eind september zitten we al duidelijk voorbij deze piek en nemen de aantallen af tot nog slechts enkele exemplaren naar de wintermaanden toe. 's Winters verblijven slechts weinig vogels in deze noordelijker

Foto's 3 en 4. Pontische Meeuw *Larus cachinnans* adult, 5 januari 2002, Le Portel (Fr). Lange parallelle snavel zonder duidelijke gonyshoek, klein, donkerder oog en fletsgekleurde poten zijn typische kenmerken. De lichte tongen op de binnenvlag van de buitenste handpennen zijn net zichtbaar. Een breed bandje op P5 (net onder de opgeheven tertials) is een kenmerk voor zowel Geelpoot- als Pontische Meeuw. (Foto: Mars Muisse)

Enkele praktische tips bij het determineren van meeuwen

Een methode om veel meeuwen systematisch af te kijken, is het bezoeken van slaappleaatsen. Door de meestal aanzienlijke afstand en de matige lichtomstandigheden kan men niet echt spreken van ideale waarnemingsomstandigheden. Belangrijke determinatiekenmerken zoals verschillen in mantel-, snavel- en pootkleur zijn hier niet zo uitgesproken. Het komt er dan op neer om "verdachte" vogels zo goed mogelijk te vergelijken met de talrijkere gewonere soorten. Andere geschikte plaatsen om meeuwen te observeren zijn de havens en stranden aan onze kust. Hier kan je ze doorgaans in betere omstandigheden waarnemen.

Een vogel kan 'verdacht' zijn omdat hij de witste kop heeft in een groep Zilvermeeuwen, of omdat hij gele poten heeft, een andere structuur, gevorderde rui of de donkerste mantel, ... (Foto 2). De volgende stap is dan om alle belangrijke verschilpunten tussen de verschillende soorten bij deze vogel te testen. Het zal meestal snel duidelijk zijn of het de moeite loont om de bewuste vogel langer te bestuderen.

- Een nuttige tip om ook bij slecht licht (meeuwenslaappleaats) vast te stellen of een adulte meeuw roze of gele poten heeft, is de vergelijking van de pootkleur met de snavelkleur. De snavelbasis is immers altijd geel. Als de kleur identiek is, dan kan aangenomen worden dat de poot geel is.
- Determinatie van zwemmende adulte Pontische Meeuwen en Geelpootmeeuwen is aanzienlijk moeilijker dan de determinatie van staande exemplaren. De belangrijkste structuurkenmerken en pootkleur kunnen dan niet gebruikt worden. Het is zeker niet aangewezen om Geelpootmeeuwen uitsluitend op basis van mantelkleur te determineren. De mantelkleur van Geelpootmeeuw overlapt immers met nominaat *argentatus* (Scandinavische Zilvermeeuw) maar is gemiddeld een fractie donkerder. De mantelkleur van *cachinnans* benadert die van nominaat *argentatus* zeer sterk, maar is doorgaans iets donkerder dan die van Britse Zilvermeeuwen *argenteus* die bij ons aan de kust broeden.
- Het meest tijdrovend is het uitzoeken welk handpenpatroon de bewuste adulte meeuw heeft. Dit gaat vrijwel alleen als de meeuw zich poetst en is het een kwestie van handpennen tellen! Lees hiervoor de praktische tip in de tabel bij adulte vogels.

Foto 7. Pontische Meeuw *Larus cachinnans* adult, 30 jan 2001, Den Haan (NL). Deze vertoont een vleugelpatroon typisch voor de westelijke Pontische Meeuwen, het zogenaamde 'ponticus'-type. De lange grijze tongen (met lichtere toppen) zijn op beide vleugels zichtbaar. Handpen 10 heeft een lange witte top doordat er geen zwart bandje tussen spiegel en vleugeltop is, handpen 9 heeft nog een grote spiegel en handpen 5 heeft een brede zwarte band. (Foto: Geert Spanoghe)

gelegen gebieden. Adulte en subadulte vogels zijn zeldzaam ten noorden van de Duitse Oostzeekust.

De meeste Geelpootmeeuwen verblijven evenwel het hele jaar door in het Middellandse Zeegebied.

Pontische Meeuw

De westelijke populatie Pontische Meeuwen overwintert van de Zwarte Zee tot in Israël. Naast aanwijzingen van het uitbreiden van haar broedareaal in westelijke richting, blijken ook de in Europa overwinterende vogels sterk in aantal te zijn toegenomen.

Doordat de Pontische Meeuw later broedt kunnen eventuele influxen pas verwacht worden rond midden augustus. In de zomer kunnen vooral zwerfende immature vogels waargenomen worden. De piek in Scandinavië ligt in de herfst.

In tegenstelling tot de Geelpootmeeuw blijft de Pontische Meeuw veel meer overwinteren in Noordwest-Europa. In de periode december '97 tot januari '98 werden in oostelijk Duitsland meer dan 2000 Pontische meeuwen geteld. Iets noordelij-

Foto 8. Geelpootmeeuw *Larus michahellis* adult mantetje, 15 juni 2002 in voorhaven Zeebrugge (vormt koppel met vijfje Kleine Mantelmeeuw). Zwart op 6 handpennen (bandje op P5) en afwezigheid van lichte tongen geven een grote zwarte vleugeltip. Bemerkt de zeer kleine spiegel op P9. (Foto: Geert Spanoghe)

Topografie van meeuwen!

Foto 5. (L) Zilvermeeuw *Larus argentatus* 1ste winter, maart 1999 te Nieuwpoort. Bemerkt het contrast tussen de volledig nieuwe (2de generatie) mantel en schouderveren en de juveniele (1ste generatie) vleugeldekenveren en tertials. De nieuwe schouderveren hebben het typische 'dubbel anker'-patroon echter minder contrasterend dan Geelpootmeeuw. Nog zeer bruine kop en onderdelen, licht gebandeerde grote dekenveren, alsook uitgekleurde snavel zijn andere verschillen met Geelpootmeeuw. (Foto: Geert Spanoghe).

Foto 6. (R) Zilvermeeuwen *Larus argentatus* 1ste winter, maart 1999 te Nieuwpoort. Licht venster en lichte, gebandeerde grote dekenveren zijn typisch voor Zilvermeeuw. Zowel boven- als onderstaart zijn nog volledig getekend met brede, onopvallende staartband (Foto: Geert Spanoghe)

ker, rond de Oostzee, werden maar enkelingen waargenomen.

De situatie tijdens de winter bij ons en in de ons omringende landen blijkt met de huidige gegevens vergelijkbaar te zijn met die van Duitsland, zij het met kleinere aantallen. Na de voorjaarstrek worden slechts hier en daar nog Pontische Meeuwen opgemerkt, grotendeels jonge vogels.

Voorkomen van de Pontische Meeuw in België

De eerste gedocumenteerde waarneming voor België dateert van 1996, dus voor de kenmerken van deze soort eigenlijk bij ons bekend waren. Het betrof een gekleurde vogel uit Oekraïne die afgelezen werd in de voorhaven van Zeebrugge.

Na de publicaties in o.a. *Limicola*, *British Birds* en *Alula* waarin de veldkenmerken werden uiteengezet, regende het waarnemingen van Pontische Meeuw in West-Europa. De eerste Belgische waarnemingen betroffen een vogel op de waterspaarbekens van Kluizen (O-Vl.), najaar 1997, en enkele adulten in de grintgaten langs de Maas in de provincie Limburg in december

PONTISCHE MEEUW	GEELPOOTMEEUW
Structuur	
<p><i>Cachinnans</i> is een grote meeuw met lange, smalle poten en snavel. De hoge borst suggereert een achterwaarts naar beneden gedrukt lichaam waardoor men de indruk krijgt van een zeer (fiere) opgerichte houding. De snavel is in zijaanzicht mooi parallel, lang en zonder een duidelijke gonyshoek, zeker bij de wijfjes. Bij mannetjes kan de snavel fors overkomen maar altijd lang en parallel (Foto 3). Dit in tegenstelling tot de meeste <i>argentatus</i> en <i>michahellis</i> die door een duidelijke gonyshoek een opgezwollen snaveluiteinde lijken te hebben. De lange, potloodachtige snavel van <i>cachinnans</i> wordt nog extra benadrukt door een afgeplat voorhoofd en een proportioneel kleinere kop.</p> <p>Ook het lichaam is duidelijk langgerekt met lange vleugels en een lange handpenprojectie.</p> <p>NB.: hoewel ook Geelpoot- en Zilvermeeuwen dergelijke 'potloodsnavel' kunnen hebben, blijft dit toch een goede aanwijzing voor Pontische Meeuw!</p>	<p><i>Michahellis</i> heeft wel de lange poten en het slankere, langgerekte achterlichaam gemeen met <i>cachinnans</i>, maar lijkt meer op <i>argentatus</i>. Het voorhoofd is mooi volrond (soms een beetje hoekig), de kruin plat en de nekstreek zeer dik. De borst en de voorkant van het lichaam zijn vol, de achterkant is langgerekt. Bijna altijd is de snavel zwaar, soms Grote Mantelmeeuw-achtig, met een duidelijke gonyshoek en een steile, uitgelopen nageltip.</p>
<p>Waar <i>cachinnans</i> er in alle opzichten slank en langgerekt uitziet, is <i>michahellis</i> eerder een forse, zware meeuw met langgerekt uiteinde en lange poten.</p>	
<p>Noot: bedenk dat er een grote individuele variatie binnen elke soort is en vooral een duidelijk seksueel dimorfisme! Dit wil zeggen dat een mannetje Geelpootmeeuw er zeer groot, zwaar en met dikke snavel kan overkomen terwijl een wijfje qua structuur helemaal niet opvalt tussen een groep Zilvermeeuwen</p>	

Verenkleed, handpenpatroon & naakte delen

Adult

De mantelkleur is lichter dan *michahellis* en dus niet echt bruikbaar om een *cachinnans* van de Zilvermeeuwen te onderscheiden, dit geldt voor *michahellis* meestal wel. Het belangrijkste kenmerk is de tekening van de vleugelpunt (Figuur 1). De gitzwarte tekening is veel minder uitgebreid dan *michahellis* doordat de binnenvlaggen van de buitenste handpennen grotendeels wit/lichtgrijs zijn en als lichte tongen 'inbijten' in het zwart. Dit is zelfs in vlucht opvallend. In zit zie je het soms op de eerste helft van de langste handpen (Foto 4 en 7), iets wat nooit bij *michahellis* zichtbaar is, die heeft geen wit voor het grijs van de vleugel en het zwart reikt veel verder van de vleugeltop. Een dergelijk patroon komt wel voor bij veel Zilvermeeuwen.

Adulte *cachinnans* en *michahellis* vertonen nagenoeg altijd zwart op de zes buitenste handpennen, d.i. van P5 tot P10. Sommigen hebben zelfs zwart op de buitenvlag van P4. *Argentatus* heeft zelden een volledig zwart bandje op P5: ofwel niets, ofwel een onderbroken bandje (pas op voor vierdewinters Zilvermeeuwen en 'Baltische Zilvermeeuwen').

Typisch voor 'westelijke' *cachinnans* is een lange witte tip op de buitenste handpen (P10) doordat de scheiding tussen witte spiegel en vleugeltip regelmatig ontbreekt. Op P9 heeft *cachinnans* ook een grote spiegel, zoals *argentatus*. *Michahellis* heeft hier zelden een grote spiegel, meestal klein en volledig met zwart omringd.

De iris van *cachinnans* is meestal donker (regelmatig wel geel maar zelden lichtgeel zoals bij *argentatus*), wat samen met de spierwitte kop een opvallende verschijning geeft. Naast enkele streepjes rond het oog is er in winterkleed een opvallende nekband. Deze 'striping' is echter erg snel weer weg zodat al vanaf november de kop geheel wit is. *Argentatus* heeft in winterkleed meestal duidelijke kopstrepen en een lichte iris. De rode gonysvlek op de gele snavel kan bij *cachinnans* in de zomer uitlopen op de bovensnavel zoals bij *michahellis*, maar nooit bij *argentatus*. Vanaf de herfst wordt de snavel groenachtig met gele tip en onopvallende gonysvlek.

De pootkleur is zelden knalgeel zoals *michahellis*, zelfs in de zomer. Meestal zijn ze grijsachtig geel. Na het broedseizoen zijn ze meestal grijs of grijsachtig roze (met nog een lichtgele tint), lichter dan *argentatus*.

Michahellis heeft een gemiddeld donkerdere mantel, zonder blauwe tint. Van de handvleugel hebben 6 of 7 handpennen, zoals bij *cachinnans*, zwart. *Michahellis* vertoont een brede zwarte band op de buitenste handpennen, zonder de grijswitte tongen karakteristiek voor *cachinnans* en *argentatus*. Hierdoor heeft de volledige handvleugel een brede enigszins driehoekige zwarte tekening (Foto 8). De meeste vogels hebben op P10 een zwarte band tussen witte tip en spiegel, maar soms ook een volledige witte tip zoals de meeste *cachinnans*.

In winterkleed (juli tot oktober!) vertoont *michahellis* een lichte, maar uitgebreide streping rond het oog en op de kruin (Foto 9). De pootkleur en snavelkleur zijn bij *michahellis* bijna altijd duidelijk geel. De iriskleur is diepgeel, door kleine bruine vlekjes soms donker ogend, maar meestal lichter dan die van *cachinnans*. De oogring is dieprood waar hij bij *cachinnans* eerder oranje is. De rode gonysvlek loopt meestal een beetje door op de bovensnavel.

Praktische tip bij waarnemen van handpenpatronen

Het patroon van de buitenste handpen (P10) is bij een vogel in zit te zien (onderaanzicht). Het bandje van P5 (6de handpen van buiten naar binnen geteld) is in zit doorgaans net verborgen door de top van de langste tertial: wanneer een vogel zijn vleugel laat hangen tijdens het poetsen krijg je dit dus te zien (Foto 4). Pas wel op voor vogels in handpenrui, grofweg van juni t.e.m. oktober. *Cachinnans* adult heeft in medio augustus p5 nieuw en p6 groeiend met p7 missend wat het ideaal maakt voor het zien van de p5. *Michahellis* laat dit zien begin aug.

Zilvermeeuwen met gele poten!

Een adulte meeuw met gele poten is niet noodzakelijk een Geelpoot- of Pontische Meeuw. Vooral in het noorden en noordoosten van het verspreidingsgebied heeft een deel van de populatie Zilvermeeuwen (o.a. 'Baltische Zilvermeeuwen' die frequent een 'cachinnans'-achtig handpenpatroon vertoont (Foto 10)) geelachtige tot fel gele poten. Op zijn minst 's winters komen dergelijke vogels tot bij ons.

Anderzijds kunnen vooral in het vroege voorjaar een deel van de bij ons broedende Zilvermeeuwen *Larus argentatus argenteus* geelachtige poten vertonen (Foto 11). Om deze vogels van *cachinnans* en *michahellis* te onderscheiden moeten de andere opgenoemde kenmerken gebruikt worden. Belangrijkste verschilpunten met klassieke *cachinnans* zijn: handpenpatroon (zeker niet altijd dus!), kortere handpenprojectie, minder aflopend voorhoofd, forsere gonys, vollere borst en doorgaans lichtere iris, gelere snavel (niet groenachtig) en felgele poten (in winter).

Voor meer informatie over oorsprong en taxonomie van 'geelpotige' Zilvermeeuwen (waaronder het veel genoemde 'omissus'-type) leest u beter de in de literatuur opgesomde meer gespecialiseerde werken (vooral Jonsson, 1998).

1997. Vanaf dat ogenblik werden de waarnemingen talrijker, maar de meeste vonden echter nog steeds plaats in het oosten van Vlaanderen. In 1998 waren er een 90-tal waarnemingen waarvan slechts enkelen in Oost- en West-Vlaanderen. Het merendeel van de waarnemingen vond toen nog in de Limburgse Maasvallei plaats. Vanaf december 1998 werd de soort meer opgemerkt in Oost-Vlaanderen en ook aan de kust waren er nu en dan waarnemingen. De plotse stijging van het aantal waarnemingen in het prille begin in Vlaanderen was vooral te wijten aan de toetsing en interpretatie van de literatuurkennis in het veld. Het vertroebelde ook het beeld dat we van het voorkomen van de soort kregen aangezien er vermoedelijk heel wat foute determinaties gebeurden. Dit is eigen aan dergelijke nieuwe en vooral moeilijke materie binnen het domein van de veldornithologie.

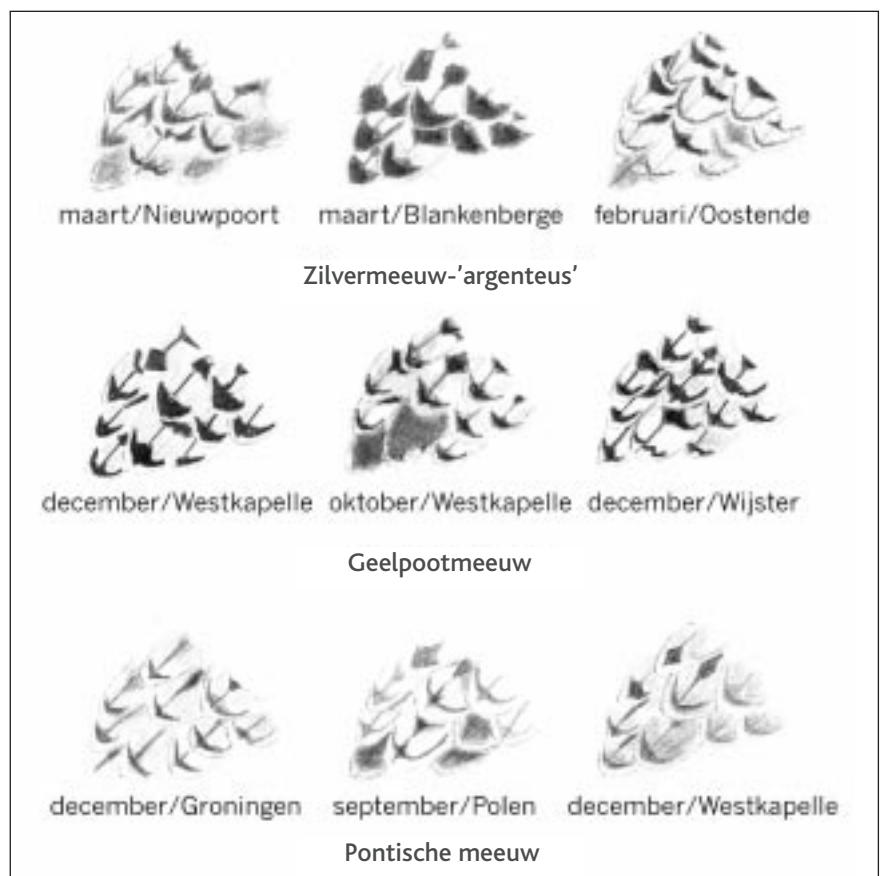
We weten echter zeker dat in de Belgische Maasvallei tientallen exemplaren overwinteren, in de rest van het land worden zelden meer dan twee exemplaren bijeen gezien. Bij tellingen aan de Vlaamse stranden blijken tegelijkertijd nooit meer dan vijf vogels aanwezig te zijn.

Foto 9. Geelpootmeeuw *Larus michahellis* adult, 5 september 2002 te Mariakerke. Korte snavel met duidelijke gonyshoek, felgele poten en snavel, donkergrijze mantel en typische kopstreping geconcentreerd rond het oog. Vogel in actieve handpenruï. (Foto: Geert Spanoghe)

Figuur 1: Handpenpatronen van adulte meeuwen. Tenzij anders vermeld gaat het om vogels uit het broedgebied. Bemerkt dat met drie voorbeelden van elk taxon onmogelijk de variatie binnen dit taxon kan worden weergegeven. De figuur geeft echter wel een zeer goed beeld van wat men mag verwachten. (Figuur: Geert Spanoghe)

Figuur 2. Patronen van 1ste winter schouderveren. De variatie binnen de soorten kan met drie voorbeelden niet weergegeven worden. Bemerkt evenwel de meer contrasterende zwart-witte tekening bij Geelpootmeeuw *Larus michahellis* en de lichte tekening bij Pontische Meeuw *Larus cachinnans*. (Figuur: Geert Spanoghe)

Juveniel

Van ver herken je *cachinnans* in dit kleeed door een zeer witte kop en borst in combinatie met een donkere kraag, donkere tertials met witte omranding en tweekleurige grote dekveren (Foto 12).

Het bruin van de juveniele lichaamsveren is spaarzamer zodat *cachinnans* er eerder gestreept uitziet. Het tertialpatroon heeft veel weg van een eerstewinter Stormmeeuw: donker met alleen aan het buitenste deel een witte omranding. De grote dekveren hebben een donkere basis en een witte top, hetgeen in vlucht een opvallende vleugelstreep creëert. Dit patroon is meestal ook aanwezig op de middelste dekveren (Foto 14).

De binnenste handpennen zijn iets lichter maar vormen niet het opvallende vleugelvenster van *argentatus* (Foto 6). De ondervleugel is gemiddeld witter, met vooral lichte oksels (licht bruin gestreept) en middelste dekveren, hoewel er donkere exemplaren voorkomen (Foto 15). Het zwart van de slagpennen ziet er zeer donker uit.

In vlucht is een goed verschilpunt met *argentatus* de bijna ongetekende stuit en staartbasis. De staartband is vrij breed en zeer mooi afgesneden, herinnerend aan Stormmeeuw. De buik en onderstaart zijn zeer wit, de poten lang en lichtroze.

Michahellis is meestal niet zo opvallend tussen Zilvermeeuwen als *cachinnans*. Kop en onderdelen zijn lichter, contrasterend met donkerdere basiskleur van de bovendelen. Bovenvleugel- en staartpatroon (zie verder) onderscheiden hem van *argentatus*. Verschillen met *cachinnans* zijn naast structuur, de donkere ondervleugel (inclusief oksel), een donkerder oogmasker, donkere buitenste en lichte binnenste grote dekveren, donkere tertials (alleen licht aan de top, meestal ook licht getekend) en donkerdere centra van de vleugeldekenveren en mantelveren.

De buitenste grote dekveren zijn bijna volledig donker en doen denken aan Kleine Mantelmeeuw. De binnenste zijn licht en duidelijk gebandeerd, zoals Zilvermeeuw, maar hebben meestal een ononderbroken witte rand (Foto 16 en vergelijk met Foto 6). De ondervleugel is donkerder en contrastrijker dan *cachinnans* door lichte toppen aan donkere dekveren die lichte vleugelstrepen vormen (Foto 17). Lichte vogels kunnen overlappen met donkere Pontische Meeuwen. De staartband is duidelijk en pekwart, met typische lichte toppen aan de top van de staartpennen en ook contrasterend met overwegend witte stuit (met vrij kleine hartvormige vlekken op de toppen) en bovenstaart. De staartband lijkt meer dan de andere soorten naar buiten toe een beetje te versmallen.

Donkere vogels kunnen verward worden met Kleine Mantelmeeuwen die slanker zijn, met een smallere snavel. Normaal gezien hebben zij ook een veel bredere staartband, veel tekening op de stuit en een doorgaans juvenieler verenkleed. Het grootste verschil met Kleine Mantels zijn vaak de bij *michahellis* veel duidelijker gesleten tertials en dekveren met meer nieuwe geelbruine schouderveren en de lichtere schenen. In vlucht zie je bij Kleine Mantelmeeuwen geen licht venster in de handpennen en een volledige donkere baan over de grote dekveren (Foto 18).

Eerste winter

Vanaf midden augustus kunnen bij *cachinnans* verse eerstewinterveren verschijnen (vooral mantel- en schouderveren) die grijsachtig zijn met een donkere centrale tekening (van een zwarte schachtstreep, over een schachtstreep met op de top een ankertje tot een schelp- of hartvormige centrale tekening (Figuur 2). Over het algemeen blijft het grootste deel vleugeldekenveren juveniel in de winter (Foto 19). Duidelijke rui in de vleugeldekenveren voor april sluit echter *argentatus* uit. De donkere baan over de basis van de grote dekveren kan door sleet in duidelijkheid afnemen tot bijna verdwijnen. Op de onderste rij schouderveren kunnen al paar grijze veren zitten. De snavel kleurt veel sneller en onregelmatiger uit dan andere meeuwen en kan in het vroege voorjaar al de helft roze zijn.

Michahellis kan, in tegenstelling tot *argentatus* en de meeste *cachinnans*, al vanaf juli nieuwe vleugeldekenveren vertonen (Foto 13). In vergelijking met *cachinnans* blijft bij *michahellis* in de winter de snavel meestal donker. De tweede-generatie mantel- en schouderveren hebben een typisch patroon: twee duidelijke ankers op een lichte (bruin)grijze achtergrond. Wanneer al veel schouder- en mantelveren eerstewinter zijn, geeft dit meestal een duidelijk contrast met de donkerdere juveniele vleugeldekenveren.

Donkere exemplaren kunnen zeer goed lijken op Kleine Mantels maar zijn meer gesleten (hierdoor hebben de vleugels een lichtbruinere kleur), minder egaal bruin op vleugel en bovendelen, lichtere kop en buik. Eerstewinter schouder- en mantelveren zijn bij Kleine Mantels meestal niet zo contrasterend maar zeer donker met zware tekening. Ook het staartpatroon blijft verschillend, met meestal brede staartband en sterk getekende stuit bij Kleine Mantel. Uiteraard blijft de structuur van de vogel altijd een belangrijk determinatiekenmerk.

Eerste zomer

Cachinnans in dit kleeed kan al veel egaal grijze mantelveren hebben, alhoewel een volledig grijze mantel zeldzaam is voor de herfst van het tweede kalenderjaar. Door sleet lijkt het gehele verenkleed veel lichter. Bovendien is het grootste deel van de snavel nu meestal uitgekleurd (Foto 20).

Michahellis kan tegen zijn eerstezomer al een tweede keer het gros van de lichaamsveren geruid hebben. De bovendelen worden gevarieerd en contrastrijk, zelden echter zijn ze al puur grijs. De kop is witter dan *argentatus*, maar de donkere tekening rond het oog blijft. *Argentatus* krijgt in dit kleeed meestal al een lichte iris, later bij *michahellis*.

Verwarring met Kleine Mantelmeeuw wordt vermeden doordat deze o.a. al een donkergrijze basis aan schouder- en mantelveren vertoont.

Veldherkenning

Het determineren van meeuwen, immatuur of adult, is een complexe bezigheid die naast een degelijke kennis van alle soorten in hun respectievelijke kleden ook de nodige ervaring vereist. In dit artikel gaat het over Pontische en Geelpootmeeuwen, maar bedenk dat er zich bij de 'gewonere' soorten als Zilvermeeuw, Kleine en Grote Mantelmeeuw even grote determinatieproblemen voordoen. Met veel oefening zal je heel wat meeuwen gerichter kunnen determineren, maar ook dan zal je nog heel wat exemplaren als onzekere determinatie in je veldnotitieboek moeten noteren. Vooral onder minder gunstige waarnemingsomstandigheden (zoals op slaapplaatsen) moet je hiermee terdege rekening houden.

Een zo ruim mogelijke combinatie van kenmerken is noodzakelijk om meeuwen te determineren aangezien op vrijwel alle kenmerken uitzonderingen "op-de-regel" bestaan en er bovendien een aanzienlijke overlapping van kenmerken is tussen de verschillende soorten onderling.

De in dit artikel behandelde 'zeldzamere soorten' komen bij ons regelmatig voor en zijn bovendien duidelijk te herkennen zodat het een uitdaging moet zijn voor elke vogel-

Foto 10. Baltische Zilvermeeuwen *Larus argentatus* adult, 10 augustus 2002, Tampere (Fl). Pas op: de vogels zijn in de rui: P8-10 oud, P6-7 ontbrekend, P1-5 nieuw. De voorste vogel heeft een bandje op P5 en geelachtige poten, de achterste geen bandje op P5 en had felgele poten. De witte tongen op de buitenste handpennen zijn typisch voor zowel *cachinnans* als Zilvermeeuwen uit Scandinavië. (Foto: Geert Spanoghe)

kijker om ook deze soorten nauwlettender te observeren. Zo kunnen we een duidelijker beeld krijgen van hun voorkomen in onze streken. Trouwens wat is 'zeldzaam' als men het geval van de Pontische Meeuw bekijkt?

Vijf jaar geleden onbekend en nu in bijna alle Europese landen waargenomen, soms zelfs in vrij grote aantallen. Waar kennisoverdracht al niet goed voor is.

Bij de herkenning zal vooral het verschil tussen *cachinnans* (Pontische Meeuw) en *michahellis* (Geelpootmeeuw) worden benadrukt. De verschilpunten met *argentatus* (Zilvermeeuw) zullen echter ook duidelijk blijken uit de tekst. Bij de Geelpootmeeuw worden ook de verschilpunten met Kleine Mantelmeeuw toegelicht.

Foto 11. *argenteus*-Zilvermeeuw adult, 28 januari 2001 te Knokke. De knalgele poten maakten deze vogel verdacht. Grootte, structuur, vleugelpatroon en lichte mantel toonden aan dat het om een gewone Zilvermeeuw ging. De spierwitte kop viel op tussen de andere meeuwen maar is zeker niet uitzonderlijk voor Zilvermeeuwen eind januari. (Foto: Geert Spanoghe)

Foto 12. Pontische Meeuw *Larus cachinnans* juveniel, 21 september 2001 te Oostende. Kop- en snavelvorm, al zeer witte onderdelen, lichte toppen aan grote en middelste dekveren, donkere tertials en lange, smalle poten wijzen allemaal op deze soort.
(Foto: Nico Geiregat)

Foto 14. Pontische Meeuw *Larus cachinnans* 1ste winter, 27 februari 2001, Bahrain. Typisch vleugelpatroon: lichte toppen op zowel grote als middelste vleugeldekveren vormen vleugelstrepen. Vrij licht venster op binnenste handpennen. Staartband contrasteert met rest van staart en stuit. (Foto: Theofiel Muusse)

Foto 13. Geelpootmeeuw *Larus michahellis* juveniel/1ste winter, oktober 1999 te Nieuwpoort. Vooral de nieuwe schouder- en mantelveren, vrij veel nieuwe vleugeldekveren en bovenste tertial op deze datum wijzen op Geelpootmeeuw. Dit was een vrij donkere vogel. Staartband, vleugelvenster en halve donkere baan op grote dekveren waren meer typische Geelpoot-kenmerken.
(Foto: Geert Spanoghe)

Foto 15. Pontische Meeuw *Larus cachinnans* 1ste zomer, 30 april 1999 te Gent. Lichte ondervleugel met bijna witte oksels en middelste dekveren zijn een belangrijk verschil met Geelpootmeeuw. Bemerkt ook de vrij brede contrasterende staartband. (Foto: Geert Spanoghe)

Tweede winter

Cachinnans heeft al bijna een volledig grijze rug en schouder in dit kleeed. De grijze schouderveren hebben een typische donkere schacht, regelmatig met een gezwollen uiteinde. Een wit spiegeltje op de buitenste handpen (P10) bij meeuwen van deze leeftijd wijst op een *cachinnans* (Foto 21). De ondervleugel heeft nog maar enkele donkere vlekjes (meer getekend bij tweedewinter *michahellis*). De snavel wordt weer donkerder na de eerste zomer. De nieuwe, tweede-generatie, handpennen zijn donkerder en afgeronder dan deze van juveniele vogels.

In dit kleeed heeft *michahellis* in tegenstelling tot *argentatus* al veel grijs op de mantel, schouder en (middelste) vleugeldekveren. De langste tertials hebben een typisch patroon gelijkend op dat van sommige Kleine Mantelmeeuwen: zwart met op het einde een brede, scherp afgelijnde, witte band. Op de top is er nog een smalle subterminale tekening. Bij *cachinnans* en vooral *argentatus* zijn deze tertials zelden zo solide donker, met een meer diffuse tekening, centraal en op de zijranden.

Tweede zomer

Vanaf het begin van het derde levensjaar hebben de meeste vogels een grijze rug, dito middelste dekveren, en grote dekveren en soms een tertial. Tegen de zomer is het aantal grijze dekveren al duidelijk toegenomen.

Michahellis heeft een vrij gelijkende ontwikkeling naar adult kleeed. Vooral de naakte delen zijn al veel opvallender uitgekleurd dan bij *cachinnans*. De poten en snavel zijn al duidelijk geel, het oog is licht en het grijs van de mantel donkerder. De vleugeldekveren kunnen al uit overwegend egaal grijze veren bestaan.

Derde winter

Nadat *cachinnans* de laatste slagpen van zijn tweede reeks in de herfst laten vallen hebben, wordt het soms moeilijk vogels op leeftijd te brengen. Het verenkleed ziet er adult uit met hier en daar donkere vlekken en typisch voor de soort een donkere nekband. De tertials zijn grijs met aan de basis een donkere vlek hetgeen niet voorkomt bij *argentatus*.

Michahellis vertoont in derdewinterkleed nog donkere vlekken op de ondervleugel en een weer donkerder geworden snavel. De rest van het verenkleed kan er eveneens zeer adult uitzien met nauwelijks nog enkele donkere vlekjes. Handpennen hebben minder witte tekening en handdekveren zijn nog duidelijk donkerder dan in adult kleeed.

Foto 16. Geelpootmeeuw *Larus michahellis* juveniel, 5 september 2001 te Nieuwpoort. Halve donkere baan op grote dekveren, onduidelijk vleugelvenster, smalle contrasterende staartband met witte tippen op toppen van staartpennen wijzen op deze soort.
(Foto: Geert Spanoghe)

Foto 17. Geelpootmeeuw *Larus michahellis* 1ste winter, 30 maart 2001, Porto (Po). Veel donkerdere ondervleugel dan Pontische Meeuw (vergelijk Foto 15). De meeste Geelpootmeeuwen hebben meer tekening op ondervleugel dan dit exemplaar. Licht venster zeer onopvallend, staartband vrij smal.
(Foto: Geert Spanoghe)

Foto 18. Kleine Mantelmeeuw *Larus fuscus* en Geelpootmeeuw *Larus michahellis* (achtergrond) 1ste winter, 30 maart 2001, Porto (Po). Bemerkt het verschil in vleugeltekening en -kleur. Kleine Mantelmeeuw heeft een zeer donkere kleur met geen venster en een volledig donkere baan op de grote dekveren.

De staartband is ook zichtbaar breder dan bij Geelpootmeeuw.
(Foto: Geert Spanoghe)

Foto 19. Pontische Meeuw *Larus cachinnans* 1ste winter, 20 november 2000 te Nieuwpoort. Kopvorm, al lichte kop met donkere nekband en al zeer lichte onderdelen, al vrij ver uitgekleurde parallelle snavel, Stormmeeuw-achtige tertials en lichte toppen op grote en middelste dekveren passen alleen voor Pontische Meeuw.

(Foto: Geert Spanoghe)

Rui

De Geelpootmeeuw is een zuidelijke soort die ruim een maand eerder tot broeden komt dan onze Zilvermeeuwen. Een logisch gevolg is dat Geelpootmeeuwen dan in alle leeftijden ook eerder beginnen met de lichaams- en slagpenrui.

- Geelpootmeeuwen hebben hun karakteristieke 'winter'-kopstreping van juni tot oktober. In de periode oktober-begin januari, wanneer Zilvermeeuwen een gestreepte kop hebben, hebben zij een spierwitte kop, zodat een Geelpootmeeuw tussen de Zilvermeeuwen in die periode zeer goed opvalt.
- In de periode juli-oktober (wanneer bij ons de meeste adulte Geelpootmeeuwen zitten) valt een Geelpootmeeuw doorgaans op door zijn gevorderde rui. Je ziet dan minder oude, versleten handpennen dan bij Zilvermeeuw en meer nieuwe, verse handpennen. Begin september hebben adulte Geelpootmeeuwen normaal alle oude handpennen laten vallen (Foto 9). Hierdoor zien zij er kort uit! Zilvermeeuwen hebben dan nog 'enkele' oude handpennen, zo zien zij er langgerechter uit dan de Geelpootmeeuwen.
- Juvenile Geelpootmeeuwen kunnen in het najaar al aardig wat mantel-, schouder- en zelfs vleugeldekveren (inclusief tertials) geruid hebben. Zij kunnen begin september al in eerstewinterkleed zijn (Foto 13). Zilvermeeuwen zien er in het najaar nog volledig juveniel uit en hebben voor april (in hun tweede levensjaar) zelden vers geruide vleugeldekveren.

De rui bij adulte Pontische Meeuw valt tussen deze van Geelpoot- en Zilvermeeuw. Een licht gevorderde rui in vergelijking met aanwezige Zilvermeeuwen kan dus een bijkomende aanwijzing zijn voor Pontische Meeuw, echter geen echt doorslaggevend kenmerk. Wat wel van toepassing is, is de witte kop die deze vogels hebben van oktober tot begin januari dewelke opvalt tussen een groep Zilvermeeuwen (Foto 2). Behalve nekstreping krijgt *cachinnans* immers weinig duidelijke kopstreping. Juvenile Pontische Meeuwen die in het najaar al heel wat dekveren geruid hebben, vallen wel op doordat de tekening van deze tweede-generatie veren meestal duidelijk verschilt van Geelpoot- en Zilvermeeuw: een grijze veer met zwarte schachtstreep of één smal ankerkje op de top van de veer (zelden twee duidelijke ankers of een donker centrum met daarboven een duidelijk anker).

Gedrag en geluid

Cachinnans is een grote meeuw die daardoor dikwijls dominant is tussen Zilvermeeuwen. Zoals *michahellis* en *fuscus* (Kleine Mantelmeeuw) begint de 'long call' met een diep gebogen en daarna verticaal opgeheven kop. *Argentatus* houdt de kop in een hoek van 45°. Anders dan *argentatus* en *michahellis* roepen ze veel regelmatig met omhooggeheven kop en uitgestrekte vleugels (albatros-houding).

Cachinnans heeft een zeer nasaal, dieper en sneller geluid dan *argentatus*. De etymologische betekenis van *cachinnans* is Lachmeeuw, hetgeen de Russische naam nog steeds betekent.

De 'long call' van *michahellis* lijkt het meest op die van de Kleine Mantelmeeuw in toon en ritme. Hij is duidelijk trager dan die van *cachinnans* en dieper dan die van *argentatus*.

Dankwoord

Verschillende mensen worden bedankt voor het ter beschikking stellen van fotomateriaal, het bediscussiëren van determinatieproblemen of het nalezen van eerdere versies van deze tekst: Mars en Theo Muusse, Pim Wolf, Gunter De Smet, Peter Adriaens, Koen Devos, Nico Geiregat en Bert Vanderkrieken.

Foto 20. Pontische Meeuw *Larus cachinnans* 1e zomer, 1 mei 1999 te Kluizen. Bemerkt de typische tekening op tertials en grote dekveren, lange snavel, al spierwitte kop (met nekband) en onderdelen. Het patroon van de 2de generatie schouderveren met één smal ankertje wijst ook op Pontische Meeuw. (Foto: Geert Spanoghe)

Foto 21. Pontische Meeuw *Larus cachinnans* 2de winter, 11 november 2000 te Westkapelle (NL). De witte spiegel op P10 in het tweedewinterkleed (tweede generatie handpennen) komt zeer vaak voor bij deze soort, in tegenstelling tot Geelpoot- en Zilvermeeuw. (Foto: Pim Wolf)

Referenties

- Baudoin G. & P. Le Maréchal, 1988. Le Goéland leucophée *Larus cachinnans* en Ile-de-France. *Alauda* 56: 51-66
- Bulteel G., 1983. Geelpootmeeuwen *Larus cachinnans michahellis* in Vlaanderen. *Wielewaal* 46: 165-181.
- De Mesel D., 1990. Geelpootmeeuwen, *Larus cachinnans michahellis*, in België een analyse van ringgevens. *Giervalk* 80: 25-56.
- Devillers P & R Potvliege, 1981. Le Goéland leucophée *Larus cachinnans michahellis* en Belgique. *Gerfaut* 71: 659-666.
- Dubois P. J., 1998. Le Goéland pontique *Larus c. cachinnans*. Statut provisoire en France et perspectives taxonomiques. *Ornithos* 5 (3): 135-139.
- Faber M., J. Betleja, R. Gwiazda & P. Malczyk, 2001. Mixed colonies of large white-headed gulls in southern Poland. *British Birds* 94: 529-534.
- Garner M., 1997. Identification of Yellow-legged Gulls in Britain. *British Birds* 90: 25-62.
- Garner M., D. Quinn & B. Glover, 1997. Identification of Yellow-legged Gulls in Britain: part 2. *British Birds* 90: 369-383.
- Glutz von Blotzheim U.N. & K.M. Bauer, 1982. *Handbuch der Vögel Mitteleuropas. Band 8: Charadriiformes*. Wiesbaden.
- Jonsson L., 1998. Yellow-legged Gulls and yellow-legged Herring Gulls in the Baltic. *Alula* 3: 74-100.
- Liebers D., A.J. Helbig, P. De Knijff, 2001. Genetic differentiation and phylogeography of gulls in the *Larus cachinnans-fuscus* group (Aves: Charadriiformes). *Molecular Ecology* 10: 2447-2462.
- Liebers D. & V. Dierschke, 1997. Variability of field characters in adult Pontic Yellow-legged Gulls. *Dutch Birding* 19 (6): 277-279.
- Muusse M.J.M. en T.O.V. & Luijendijk B.J., 2002. WWW.BIRDSNAPS.COM
- Sangster G, C.J. Hazevoet, A.B. van den Berg & CS (Kees) Roselaar, 1998. Dutch avifaunal list: species concepts, taxonomic instability, and taxonomic changes in 1998. *Dutch Birding* 20 (1): 22-32.